

РЕЛІГІЄЗНАВСТВО

УДК 271.2-23-732-675-46-526.62

Р.М. Галуйко

Львівський національний університет ім. Івана Франка, Україна

ШАНУВАННЯ ІКОН В АПОЛОГЕТИЧНОМУ ВЧЕННІ ПРЕПОДОБНОГО ФЕОДОРА СТУДИТА

У статті досліджено основоположні принципи вчення про ікони богослова і мислителя VIII ст. – Феодора Студита, котрий на основі текстів Святого Письма та творінь попередніх Отців Церкви показав підстави для шанування та поклоніння іконам. На підставі аналізу праці «Три спростування іконоборства» та декількох листів догматичного змісту сформульовано узагальнення основоположних принципів вчення про ікони Феодора Студита.

Діяльність преподобного Феодора Студита, як апологета священних зображень другого періоду іконоборства, залишається малодослідженим аспектом наукових зацікавлень. Такі дослідники, як Л. Успенський, В. Болотов [1], І. Соколов [2] відводять належне місце концепції іконошанування преп. Феодора Студита. Проте К. Рот [3] та С. Булгаков [4] критично підходять до концепції ікони у вченні преп. Ф. Студита. Зокрема С. Булгаков наполягає, що «своїми аргументами преп. Феодор аж ніяк не вирішує проблему зображуваності Христа і не спростовує аргументації іконоборців про незображуваність Бога» [4, с. 28].

Незважаючи на те, що обґрунтування іконошанування у богословсько-філософській спадщині преп. Феодора Студита займає важливе місце у богословській науці, доводиться констатувати, що воно досі є малодослідженим. Відповідно, **метою даної статті** буде аналіз богословсько-філософського обґрунтування культу шанування ікон у вченні преподобного Феодора Студита.

Відомо, що, незважаючи на рішення та постанови VII Вселенського собору (787 р.), у Візантійській імперії продовжилося переслідування шанувальників священних зображень (православних – Р.Г.). Отже, можемо констатувати, що саме з цього розпочався другий період іконоборчого протистояння. І саме в цей період – жорстокого знуцання та гонінь на іконошанувальників, на захист ікон виступає Феодор Студит – ігумен Студійського монастиря.

Преподобний Феодор Студит (759 – 826 рр.) залишив богословсько-філософське обґрунтування своєї позиції щодо культу шанування ікон у догматико-полемічних працях, що й складатимуть для нас найбільший інтерес. До них перш за все відносяться такі: «Три спростування іконоборства», «Сім глав проти іконоборців» та декілька листів догматичного змісту, які розміщені у «Patrologiae Graeca» під редакцією Міня у 99 томі. Окрім цього, видавничий проект «Бібліотека Свято-Ільїнського храму м. Краснодар» під редакційною колегією С. Овчиннікова, Г. Хоркіна, А. Сидорова та М. Шахбазяна видав збірку праць перших християнських апологетів, куди увійшли перекладені вищезгадані роботи преп. Феодора Студита та вибрані послання, в яких так чи інакше розглядаються питання стосовно культу шанування ікон.

Варто нагадати, що у церковній історії вже були спроби обґрунтування священних зображень. Спочатку преподобний Йоан Дамаскин у «Трьох захисних словах проти тих, котрі заперечують святі ікони» викладає основоположні принципи почитання та поклоніння іконам. Проте у 754 р. імператор-іконоборець Костянтин Копронім скликає собор,

більш відомий як «вселенський Константинопольсько-Влахернський VII собор» [1, с. 613]. Рішення цього іконоборчого собору були спростовані постановами та рішеннями VII Вселенського собору (787 р.), в основу якого було покладено богословсько-філософське вчення про шанування ікон преп. Йоана Дамаскина. Проте, як вважає С. Булгаков, «аргументація іконоборців не була спростована отцями VII Вселенського собору, тому для наступних поколінь залишилася робота богословського захисту іконошанування у догматичній площині... тому розпочинається другий період іконоборства» [4, с. 20].

Під час другого періоду іконоборства на захист ікон виступають Феодор Студит – ігумен Студійського монастиря, та Никифор – Патріарх Константинопольський. Що ж до самого Феодора Студита, то його юність проходила під час жорстоких гонінь імператора-іконоборця Костянтина Копроніма. «Преподобний Феодор був безпосереднім свідком систематичної і тривалої боротьби Костянтина Копроніма з представниками візантійської ортодоксії і на його юну душу криваві і жорстокі гоніння монахів справили сильне враження» [2, с. 213]. Але відкрито на захист ікон Феодор виступив за правління імператора-іконоборця Льва Вірменина. Цей імператор скинув Никифора з Константинопольської патріархії, віддавши кафедру патрицію Фомі, а Никифора поставив під домашній арешт [1, с. 660]. На знак протесту проти імператорського свавілля у Вербну неділю Феодор Студит організував торжественну церковну процесію навколо Студійського монастиря. Монахи, піднявши високо над головою, несли ікони та співали церковні пісні [1, с. 661]. Таким чином, Студійський монастир став оплотом усіх православних християн у Візантійській імперії.

На місце Никифора імператор пропонує нового Патріарха Феодота разом з новими священнослужителями. Перед новопоставленим патріархом Лев Вірменин ставить завдання скликати собор для вирішення питання про ікони, маючи на меті відновити постанови іконоборчого собору 754 року. І, незважаючи на протести православних, у 815 р. відбувся собор, який своїми постановами заборонив почитання ікон.

Однак такі рішення собору ще більше запалили дух у захисників православної віри та шанувальників культу ікон, і Феодор Студит продовжив письмово обґрунтовувати православне вчення про шанування священних зображень. У своїх богословсько-філософських висновках доцільності культу шанування ікон, преп. Феодор Студит виходить з догмата втілення другої іпостасі Пресвятої Трійці – Ісуса Христа. Бог як невидимий, прийнявши людську плотть, став, таким чином, видимий – отже, описуваний, а значить, і зображуваний. Саме тілесність Христа зробила Бога видимим [5, с. 111]. У другій книзі, де вибрані різні листи з третього вигнання, Студит пише: «З народженням Ісус Христос прийняв на себе людський образ, ставши, таким чином, описуваним – отже, зображуваним на іконі. Бо саме зображуваність є першою властивістю людини» [6, с. 1184D]. «Якщо Христа неможливо зображати, то значить Він втрачає людську природу і не може бути посередником між Богом та людьми – наголошує Феодор Студит» [6, с. 1117C].

Ісус Христос є у всій повноті і людиною, і Богом, в одній особі володіє Божественними і людськими властивостями. «Він описуваний за людськістю і неописуваний за Божеством. За неописуваністю – Він один з Осіб Пресвятої Трійці, а за описуваністю – один з нас, людей. Якщо хто-небудь буде заперечувати Його зображуваність у плоті подібно до нас, той заперечує Втілення Бога і тайну домобудівництва, цим протирічить Євангелію і подібний до юдеїв. Як Він може залишатися подібним до нас, якщо не можна Його зобразити на іконі? Іконоборці, відкидаючи ікону Христа, відкидають спасительне домобудівництво. Христос не є Христос, якщо Його не можна зобразити на іконі», – звертається Студит у посланні до Йоанаспафарія [5, с. 281]. На підставі цього преп. Феодор робить висновок у формі анафематизму: «Хто не сповідує, що Ісус Христос, що прийшов у плоті, через плотть став описуваний, а через Божественну природу залишається неописуваним – той еретик» [5, с. 107].

Далі Студит у властивій дамаскинівській інтерпретації пояснює поняття «образ» і «первообраз», які різні за суттю, але однакові за подобою [6, с. 1285В]. «Тому, вшановуючи образ, ми віддаємо шану первообразу» [5, с. 108], – цитує Студит свят. Василя Великого, тим самим показуючи, що він добре обізнаний з попередньою святоотцівською традицією. Звідси робимо висновок, що преподобний має на увазі шанування (προσκύνησις) святих ікон – кланяючись перед іконою Христа, ми віддаємо шану самому Христу як зображеному на ній [6, с. 1132D]. Так, у посланні до Навкратія, сина, Феодор Студит роз'яснює: «На іконі Христа вшановується поклонінням по подобі, або відносно чи подобою – бо це й інше тотожне, а не індивідуальне» [5, с. 238]. «Не можна боготворити ікону чи віддавати їй богочитання і служіння, так як це й інше належить лише Пресвятій Трійці. Іконі Христа треба кланятися відносним поклонінням і віддавати їй шану, поєднану з поклонінням лише постільки, поскільки вона є подобою Христа через зображення» [5, с. 282], – пояснює преп. Феодор у посланні до Нікитиспафарія. Само собою зрозуміло, що вшановується не те, з чого складається ікона, а той початковий образ, який на ній зображений. Тому ікона Христа називається Христом не у власному розумінні, а в переносному [5, с. 282-283]. У листі до свого духовного отця Платона Феодор Студит пише так: «Божественне шанування віддається не іконі Христа, а самому Христу, Котрому і кланяємося, тому кланятися іконі потрібно через тотожність Христа, незважаючи на відмінність сутності та речовини, з якої виготовлено зображення на іконі» [5, с. 325].

Окрім богословсько-філософської аргументації, преп. Феодор Студит посилається і на історичність традиції шанування священних зображень. «Від самого Вознесіння Христового у храмах малювалась і була предметом поклоніння його чесна ікона. Що може бути найкращим доказом істини?», – запитує преподобний у посланні до Миколая, сина. «Зображення переконливіше за слово, і око – свідок більш достовірний, ніж слух. Якщо ж іконоборці про це мовчатимуть, то каміння заговорить про те, що Всесвіт здавна прикрашається іконою Христа» [5, с. 245].

Далі іконошанування підтверджується цілим рядом авторитетних свідчень святих мужів: ап. Петра, Діонісія, Афанасія Великого, Василя Великого, Григорія Богослова, Йоана Златоуста, Григорія Ніського, Кирила Олександрійського та багатьох інших Отців Церкви [6, с. 468С-469В], котрі беззаперечно засвідчують «всесвященний закон» іконошанування і впевнено встановлюють історичне приєднання в Церкві – це давнє передання про вшанування священних зображень. Феодор Студит неодноразово представляє у своїх творіннях апостольські та отцівські вчення про святі ікони і надає цьому авторитет церковного узаконення.

Крім того, законні підстави для вшанування священних зображень містяться у постановах та рішеннях соборів, про які вже було відомо преп. Феодору Студиту. Так, згідно з 82 правилом Трульського собору замість агнця прийнято робити зображення Христа за людським образом [5, с. 125]. А VII Вселенський собор постановив, щоби святим і чесним іконам поклонялись так само, як зображенню чесного і животворящого Христа, незважаючи, чи будуть вони (ікони. – Р.Г.) намальовані чи виготовлені з будь-якої іншої речовини, чи будуть вони у церквах, чи в будинках, чи при дорозі, чи на священних сосудах чи священній одежі, незалежно від того, чи це ікони Ісуса Христа, чи Богородиці, чи чесних ангелів і всіх святих і праведних мужів. Чим частіше за допомогою ікон вони робляться предметом нашого споглядання, тим більше ті, хто споглядає ікони, змушують до згадування самих первообразів, здобувають більше любові до них і отримують сильніші почуття віддавати їм цілування, шанування і поклоніння, але ніяк не те служіння, яке за нашою вірою належить лише Божественному еству. Постанови цих соборів прийняті всіма 5 патріархами, тоді коли іконоборчий собор (754 р.) підданий анафемі 4 патріархами, як христорборчий, а інший собор (815 р.) зовсім відкинутий [5, с. 246].

З усіх еретичних вчень, які потрапляли у Церкву, ересь іконоборства була найгіршою, адже ця ересь відкидала Христа. Заперечуючи зображення і поклоніння іконі Христа, іконоборство відкидає Втілення Бога Слова, руйнує тайну домобудівництва нашого спасіння, стає проти євангельських заповідей та Євангелія, руйнує основи Церкви Христової, бореться проти церковних постанов, ставить на перший план інтереси суспільного та політичного життя і взагалі підриває увесь християнський церковний світогляд [5, с. 256]. «Що за безумство охопило народ Божий! Почуй Схід і Захід, як осліпла Візантія, як вона оглухла» [5, с. 250], – обурюється ігумен Студійського монастиря у посланні до Стефана, секретаря.

Зараз ми детальніше зупинимося на богословсько-філософському вченні про шанування священних зображень преп. Феодора Студита в праці «Три спростування іконоборства». У першому «Спростуванні» Феодор Студит повторює аргументацію своїх попередників, але з більшою скрупульозністю підходить до спростування іконоборчої позиції. На їхню дилему він відповідає своєю: «...ми не знаємо навіть, як Бог існує, або що Він є, так як тільки Він знає про себе сам. Коли є Єдиний з Трійці через невимовну благість свою зійшов у людську природу, зробившись схожим до нас, то відбулось поєднання непоєднуваного, змішання того, що не змішується; неописуваного з описуваним, необмеженого з обмеженим, безконечного з кінцевим, того, що немає образу, з тим, що має образ» [5, с. 95]. Халкедонський Собор (451 р.) ухвалив, що Христос «мав дві природи без змішання, без зміни, без поділу». Якби людська природа Христа не змінилася чи змішалася з Його божественною природою, то Він, як і будь-яка людська істота, зміг би бути зображений. Якщо ж Його дві природи не розділені, то на одних іконах має бути зображено втіленого Бога, навіть незважаючи на божественну природу, самого по собі зображувати не можна. Проте преп. Феодор наголошує: «Христос зображується на іконі, і невидимий стає видимим: отримує природний опис свого тіла той, хто за своїм Божеством перебуває неописуваним...» [5, с. 95], а далі ще з більшою силою загострює антиномію: «Христос залишається неописуваним і в той час, коли Він зображується (на іконах. – Р.Г.)» [5, с. 96]. Для того щоби зняти антиномію у протистоянні між іконоборчою полемікою та православною аргументацією, маємо внести термінологічні уточнення в христологічний догмат. Насправді, це не природа, яку можна зобразити, чи то божественну, чи людську, а лише іпостась. Христос, описуваний за іпостассю: «Περὶ ῥα τοῦ Ἰησοῦ καὶ ὑποστάσεων» [6, с. 405С], – наголошує преп. Феодор. Згідно з вченням православної церкви Логос приймає людську природу в цілому, а не людську іпостась [7, с. 55]. Тому людська природа Христа не може бути зображена як природа, але лише як іпостась, яка й поєднує в собі дві природи. І в цій іпостасній природі людськість Христа має властивості окремої людини, включаючи особливий зовнішній вигляд, що був помічений і який можна зображувати.

Далі Студит роз'яснює, у якому відношенні є зображення до прототипу, кажучи, що зображення спрямовує свою увагу від себе до свого прототипу: «Слава подобає невіддільна від первообразу...» [5, с. 99]. Образ і прототип відрізняються за своєю суттю, але однакові за своєю подобою, тому й однаково називаються: «Хіба всяке зображення не є відбиток, що у самому собі містить дійсний образ того, чийм іменем воно називається?» [5, с. 100]. Зображення схоже на свій прототипу, а прототип може бути вшанований у зображенні. На еретичні закиди про те, що у матеріальній іконі не може бути присутнє Божество, отже, й віддавати шанування через поклоніння іконі не належить, Феодор наводить наступні розміркування: «Той, хто сказав би, що Божество присутнє в іконі, не погрішив би проти істини. Воно, звичайно, присутнє і в зображенні хреста та в інших божественних предметах, але не через тотожність природи, так як ці предмети – не обожествлена плоть, а через відносну приналежність, оскільки і вони беруть участь у благодаті та честі» [5, с. 103]. Близьку схожість до вшанування ікон Феодор Студит

порівнює із вшануванням інших матеріальних речей. Навіть іконоборці вшановують символ хреста, книгу Євангелія та інші священні предмети. «І в іконі, і в Євангелії, і в хресті, і у всякому іншому священному предметі Богу є поклоняються в душі та істині; матеріальне усувається внаслідок піднесення ума (νοῦς) до Бога. Віруючі не зупиняються на матеріальності (дерево, фарби, метал. – Р.Г.), а через неї підносяться до первообразу» [5, с. 104].

У другому «Спростуванні» преп. Феодор переключаче свою увагу на поміркованих іконоборців. Деякі з них допускають зображення Христа та святих, проте вшановувати ці зображення відмовляються. Інші погоджуються, що Христос може бути зображений таким, яким Він був перед хресними муками, а не таким, яким Він став після Воскресіння. Преп. Феодор стверджує, що Христос може бути зображуваний через Його людську природу. Він посилається на свят. Василія Великого, котрий сказав: «Шану, яку ми віддаємо образу, переходить до первообразу» [5, с. 112-113]. Говорячи це, свят. Василій використовує портрет царя як аналогію – Христос є відображенням свого Отця, для того, щоби показати, яку участь бере Христос у вшануванні Бога. «Він (Ісус Христос. – Р.Г.) разом з Отцем приймає поклоніння, так як Він – рівний з ним Бог; але, з іншого боку, приймає поклоніння і у власному зображенні, якого він – первообраз...» [5, с. 111]. Далі для доступного розуміння Феодор говорить: «Після того, як Він став людиною, не перестаючи бути Богом, то очевидно, що і Христос є первообраз Свого власного зображення» [5, с. 111]. Як бачимо, Феодор Студит запозичує богословсько-філософську аргументацію від дамаскинівської доктрини для своєї доктрини ікон. Далі Феодор Студит заявляє, що все шановане, святе заслуговує певною мірою поклоніння: «*Ἄγια εἰρημένα, καί προσκυνῆτα ἔστιν ἄλθεῖκυόνα*» [6, с. 376С]. Помірковані іконоборці допускали зображення, які будуть розміщуватися високо на стінах в церквах, щоби їх вшановувати заради виховної цінності, але в жодному разі до них не можна торкатися чи цілувати. Проте в цьому Феодор Студит вбачає певну невідповідність – цілувати хрест та Євангеліє можна, а на ікони можна лише дивитися і то з великої відстані. Студит говорить: «Вшановувати – значить і кланятися, і обіймати, і цілувати» [5, с. 125]. При цьому Феодор посилається на багатовікову традицію вшанування священних зображень: «Від самих апостолів прийняли традицію, яка є до сьогоднішнього дня: творити зображення Христа, Богородиці, або кожного зі святих – підніми свої очі і подивися на піднебесну, і ти побачиш ікони... і їм обов'язково віддається поклоніння...» [5, с. 131]. Отже, можемо стверджувати, що преп. Феодор добре обізнаний як зі святоотцівською спадщиною, так і з традицією Церкви і зі Священним Переданням.

Третє «Спростування» розглядає всі обставини, пов'язані з можливістю існування Христової ікони, та написане у вигляді силогізмів, класифікованих за чотирма напрямками. Перший вид зображення дає можливість зображувати на іконі Христа в тілесному вигляді, використовуючи логічний умовивід: «Властивість Божества: неописуваність, безтілесність, відсутність вигляду і форми. Властивість людськості: описуваність, чуттєвість, тривимірність. Якщо Христос складається з двох природ, то, звичайно, Він і неописуваний і описуваний» [5, с. 133]. Важливою підставою є той факт, що Христос мав справжню людську природу, яка Його обмежувала, і тому може бути зображена, як і будь-якої людини. Описуваність, а отже, й зображуваність Ісуса Христа преп. Феодор виводить, наводячи такі аргументи: «був малям чоловічої статі» [5, с. 147], «був обрізаний» [5, с. 148], «був обмежений у просторі, живучи в Назареті» [5, с. 142], «Він істинно постраждав» [5, с. 142], «Христос терпів страждання» [5, с. 134], «був розп'ятий» [5, с. 144], «Христос має власне ім'я – Ісус Назорей, а не загальне – Людина» [5, с. 138]. У другому виді Феодор підсумовує свій аргумент про значення штучного образу, який є відмінний за подобою, але в жодному випадку не за своєю сутністю від прототипу. «Христос за Божеством тотожний зі Своім Отцем, за людськістю – зі Своєю Матір'ю. Друга тотожність за подобою... тому можливе штучне зображення Христа» [5, с. 153]: «*ἔστι τεχνητῆ ἐκόντου Ἰησοῦ*» [6, с. 417В].

Отже, подобу Христа можна побачити в Його іконному зображенні, або, іншими словами, подоба образу в Ньому. Третій вид викладає послідовність обґрунтування того, що подоба Христа, яка вшановується у всій повноті, є в Ньому Самому, повинна також вшановуватися в іконографічному зображенні, що є такою самою подобою. Кланяючись перед зображенням Христа, «ми кланяємося перед Христом і ніколи не відбувається розділення слави» [5, с. 154]. На звинувачення іконоборців про те, що зображення не тотожне з початковим образом, преп. Феодор відповідає: «Зображення не тотожне з первообразом не за подобою, а за сутністю (ікона – річ матеріальна. – Р.Г.), кланяємося не іконі, а зображеному на ній, через тотожність подоби з первообразом» [5, с. 155]. Належне шанування подоби більш детально розглядається у четвертому виді. «Зображення по відношенню до первообразу існує, є видиме і слугує предметом поклоніння не через тотожність сутності, але через єдність подоби, і поклоніння обом єдине» [5, с. 165]. Відтак преп. Феодор робить висновок: «...від Христа не може бути відокремлений Його власний образ» [5, с. 166].

При аналізі будь-якої богословсько-філософської праці існує проблема правильного розуміння змісту тексту. У своїй праці преп. Феодор Студит використовував багато богословських і філософських понять, зберігаючи при цьому строгу і точну термінологію, що відповідає вченню православної церкви. Англійська дослідниця К. Рот, переклавши працю Феодора Студита «Три спростування іконоборства» з грецької на англійську мову, зіткнулась з великою кількістю богословсько-філософських термінів. Тож, у передмові до перекладу К. Рот пише: «Частину термінології Феодор Студит запозичив із христологічних богословсько-філософських суперечок. Ці терміни мають технічний характер: οὐσία (сутність), φύσις (природа), ὑπόστασις (іпостась), πρόσωπον (особа)». І далі знову продовжує: «При дискусії навколо проблеми ікони Феодор вживає декілька близьких синонімів, але без технічних відмінностей між ними: εἰκών (ікона чи зображення), ὁμοίωμα (подоба), εἶδος (відчуття), τύπος (символ), μορφή (форма), σχῆμα (фігура), χαρακτήρ (відбиток) і т.д.» [3, с. 14-15]. К. Рот усвідомлює, що надзвичайно важко домогтися повної узгодженості у перекладі грецької термінології з урахуванням діалектичної специфіки. Тут, можливо, варто прислухатися до думки українського дослідника Д. Степовика, котрий вважає: «Було б необачним перенесення термінів, які вживали богослови, ікони на сучасне їх значення. Це може призвести до великих помилок. Термінологія святих отців повинна сьогодні трактуватися в контексті понять того часу, коли вона вживалася» [8, с. 39].

Підсумовуючи вищевказане, варто підкреслити, що, вставши на боротьбу з іконоборцями, преп. Феодор Студит мав у своєму озброєнні лише Святе Письмо, євангельські заповіді, церковні канони, святоотцівську традицію та сильне бажання відстояти православну віру. Один з відомих дослідників творчої діяльності преп. Феодора Студита, характеризуючи його богословсько-філософську апологетичну писемність, говорить про нього так: «Преп. Феодор Студит був, можна сказати, єдиним борцем за Православ'я і найвидатнішим захисником Церкви і її постанов у критичний період церковно-історичного життя, запальним і переконаним натхненником сучасного суспільства у творенні добра і правди, світла яких почало гаснути під тиском іконоборчих ідей і відкритого зневажання євангельських заповідей і церковних канонів, самовідданим організатором візантійського східного монастирського устрою, який також занепадав під впливом політично-вільнодумного світсько-ліберального іконоборства» [2, с. 209].

У своїх богословсько-філософських поглядах преп. Феодор Студит приймав за основу постанови VII Вселенського собору та святоотцівський авторитет попередніх віків, вміло поєднавши це у своїх логіко-філософських розмірковуваннях. Його богословська думка відрізняється силою та чіткістю, логіка розмірковувань з точністю та ґрунтовністю спростовує слабкі сторони у силогістиці іконоборців і за допомогою витон-

ченої аргументації розбиває іконоборчу аргументацію. У працях, присвячених питанням іконошанування, Феодор Студит дуже чітко відобразив глибину свого біблійного, свято-отцівського і богословського бачення, силу своєї філософської думки та пристрасну переконливість у правоті шанування ікон.

ЛІТЕРАТУРА

1. Болотов В.В. История Церкви в период Вселенских Соборов: История Богословской мысли / В.В. Болотов ; [сост. Д.В. Шатов, В.В. Шатохин]. – М. : Поколение, 2007. – 720 с.
2. Соколов И.И. Лекции по истории Греко-Восточной Церкви : в 2 т. / Соколов И.И. – СПб. : Изд-во Олега Абышко, 2005. – Т. 2. – 352 с.
3. St. Theodore The Studite. On the Holy Icons / [transl. by Catherine P. Roth]. – Crestwood, New York 10707 : St. Vladimir's Seminary Press, 1981. – 115 p.
4. Булгаков С. Икона и иконопочитание. Догматический очерк / Булгаков С. – М. : Русский путь, 1996. – 159 с.
5. Преп. Иоанн Дамаскин, преп. Феодор Студит. О святых иконах и иконопочитании / преп. Иоанн Дамаскин, преп. Феодор Студит. – Краснодар : Текст, 2006. – 336 с.
6. Migne J.P. Βιβλιον Δευτερον: εκ των διάφορων αὐτοῦ ἐπιστολῶν ἐκλογὴ τῆς τρίτης ἐξορίας / J.P. Migne // Patrologia Graeca. – 1989, Athens. – V. 99.
7. Meyendorff J. Christ in Eastern Christian Thought / Meyendorff J. – Washington & Cleveland : Corpus Books, 1969.
8. Степовик Д. Мистецтво ікони: Рим, Візантія, Україна / Степовик Д. – К. : «Наукова думка» НАН України, 2008. – 466 с.
9. Святе Письмо / [пер. І. Хоменка]. – Рим, 1993. – 1370 с.

Р.М. Галуїко

Почитание икон в апологетическом учении преп. Феодора Студита

В статье исследованы основополагающие принципы учения об иконах богослова и мыслителя VIII века Феодора Студита, который на основе текстов Священного Писания и произведений предыдущих Отцов Церкви показал основания для почитания и поклонения иконам. На основании анализа работы «Три опровержения иконоборчества» и нескольких писем догматического содержания сформулированы обобщения основных принципов учения об иконах Феодора Студита.

R.M. Galuiko

Icon Worship in Apologetics of St. Theodore the Studite

The basic principles of the icon doctrine by St. Theodore the Studite, a theologian and philosopher of the VIII century, who determined the main reasons for icon worship based on the texts of Holy Scripture and the previous works of Church Fathers, are investigated in the article. The fundamental principles of the icon doctrine by St. Theodore the Studite have been presented on the analysis of the work «Refutations of the Iconoclasts» and several letters of dogmatic content.

Стаття надійшла до редакції 07.05.2012.